

در آستانه تهدید

جانوران در حال انقراض ایران

حتی تصورش هم وحشتناک است! تصور کنید که همه انسانهای کره زمین از بین رفته‌اند و شما تنها بازمانده انسانهای کره زمین هستید. با این تصور چه احساسی دارید؟ تنهایی؟ ناامیدی؟ وحشت؟ اکنون شاید بتوانید وضعیت جرح‌تنها را بهتر درک کنید.

جرح تنها کیست؟

در پاییز سال ۱۹۷۱، یکی از دانشمندان زیست‌شناس در جست‌وجوی حلزون، زمین جزیره «پینتا» از مجمع‌الجزایر «گالاپاگوس» را می‌کاوید؛ اما به جای حلزونهای کوچک، موجودی غول‌پیکر را یافت که از قحطی ناشی از چرای بز و کل وحشی و نیز شکار آدمی در آن جزیره جان به در برده بود. این موجود غول‌پیکر لاکپشتی نر بود که بعدها جرح‌تنها نام گرفت؛ چون تنها فرد از زیرگونه خود بود.

تلاش زیست‌شناسان برای یافتن جفتی برای جرح‌تنها سودی نداشت و بدین سبب این تنها لاکپشت زیرگونه *Geochelone nigra abingdoni*، بی‌امید به زادآوری، «کم‌یاب‌ترین موجود زنده کره زمین» لقب گرفت و زیست‌شناسان را واداشت که او را برای حفاظت و جلوگیری از انقراض، به یک مرکز تحقیقاتی منتقل کنند.

پرندگان در حال انقراض ایران

چهارگونه از پرندگان ایران در وضعیت بحرانی به سر می‌برند: درنای سبیری، دال‌پشت سفید، گیلان شاه خالدار، اردک سفید. ۱۲ گونه نیز در معرض آسیب‌اند: غاز پیشانی سفید، عروس غاز، اردک مرمری، عقاب ماهی خور پالاس، عقاب تالابی، عقاب شاهی، دلیجه کوچک، خروس کولی دشتی، بلوه حنایی، میش مرغ، فاخته خاوری و باکلان سیاه.

تنوع زیستی دیروز امروز

شواهد بسیاری در دست داریم که نشان می‌دهند، تنوع زیستی ایران در گذشته بسیار بیشتر از امروز بوده است. برای نمونه، در یکی از قدیمی‌ترین آثار جانوری ایران، در نهشته‌های ۹-۷ میلیون ساله منطقه‌ای در مراغه، آثاری از مورچه‌خوار، تنبل، انواع گور، زرافه، کرگدن، گراز، فیل، گاوسانانی مانند آهو، گوشت‌خوارانی مانند گرگ، خرس، سمور و کفتار، و گربه‌سانانی هم‌چون ببر دندان خنجری و حتی میمون در زیر خاکسترهای آتشفشانی سه‌پند یافت شده است.

تنوع زیستی امروز ایران

وضعیت امروزی حیات وحش ایران چگونه است؟ واقعیت آن است که کسی به درستی نمی‌داند چه تعداد گونه جانوری در ایران زندگی می‌کنند. فقط می‌دانیم ساکنان این سرزمین وارث بقایایی از تنوع بسیار و فراوانی هستند. اما تنوع و فراوانی حیات وحش امروز ایران که پاره‌ای از میراث طبیعی ماست، با وجود کاهش بسیار و ضربه‌های ویران کننده‌ای که به‌ویژه در سالهای اخیر متحمل شده، هنوز هم چشم‌گیر و کم‌نظیر است. تاکنون حدود هشت هزار گونه گیاهی، ۱۷۴ گونه ماهی در آبهای داخلی، ۲۰ گونه دوزیست، ۲۰۶ گونه خزنده، ۵۱۴ گونه پرنده، ۱۹۴ گونه پستان‌دار و ۲۵ هزار گونه حشره در ایران شناسایی شده‌اند. شمار گیاهان شناسایی شده ایران برابر با کل گیاهان اروپاست که در حدود چهار برابر کشور ما وسعت دارد.

دوزیستان در حال انقراض ایران

دوگونه دوزیست، یعنی سمندر ایرانی و سمندر غارزی در فهرست سرخ قرار دارند و از دوزیستان حفاظت شده ایران‌اند.

خزندگان در حال انقراض ایران

از خزندگان ایران، لاک‌پشت عقابی در وضعیت بحرانی است، لاک‌پشت دریایی، لاک‌پشت فراتی، افعی البرزی، افعی خال‌دار، کروکودیل تالابی، لاک‌پشت مهمیزدار و آسیایی، تمساح و افعی دماوندی در خطر انقراض‌اند.

انقراض

انقراض یعنی نابودی گونه یا گونه‌های موجودات زنده، در یک محیط یا در کره زمین. ممکن است گونه‌ای در یک زیستگاه منقرض شده باشد، ممکن است در طبیعت منقرض شده باشد، اما هنوز یک یا تعدادی از آنها در باغ‌وحش‌ها یا مراکز پژوهشی وجود داشته باشد. این امکان هم وجود دارد که گونه‌ای برای همیشه در کره زمین نابود شده باشد و هیچ نمونه زنده‌ای از آن در سراسر جهان یافت نشود، مانند ببر مازندرانی.

ماهیهای در حال انقراض ایران

شوربختانه حدود ۱۲ گونه از ماهیهای ایران در فهرست جانورانی که در معرض تهدیدند، جای دارند: ماهی آزاد، سوف، کلمه، سیم، زردک، سرخ‌بال، شیشه‌ماهی، ماهی شیپ، ماهی کورغار، سگ‌ماهی غارزی، کپور دندان‌دار کتو، و کپور دندان‌دار زاگرس. چهار گونه آخر انحصاری ایران‌اند و در هیچ‌جای دیگر کره زمین یافت نمی‌شوند.

پستانداران در حال انقراض ایران

دوگونه از پستانداران ایران، چندی است که منقرض شده‌اند: ببر مازندرانی به کلی از جهان رخت بر بسته است و شیر ایرانی که حداقل در محیط زیست خود، یعنی ایران منقرض شده است. در فهرست سرخ اتحادیه بین‌المللی حفاظت، به جز زیرگونه ایرانی بوزپلنگ آسیایی، خرس سیاه و شیر ایرانی که در آستانه انقراض اعلام شده‌اند، ۱۳ گونه از پستانداران ایران آسیب‌پذیر دانسته شده‌اند: پازن، گاو دریایی، خفاش سندی، شنگ، سنجابک دم‌موشی، خفاش بکشتابن، خفاش انگشت‌دراز، خفاش حنایی، خفاش نعل اسبی مدیترانه‌ای، خفاش نعل اسبی کوچک، خفاش نعل اسبی مهلی، قوچ و میش، فک خزری و زیرگونه ایرانی گور آسیایی.

آسیب، تهدید و انقراض

اتحادیه بین‌المللی گاهی فهرستی به نام «فهرست سرخ» منتشر می‌کند. گونه‌های این فهرست سه گروه‌اند: «در آستانه انقراض»، «در خطر انقراض» و «آسیب‌پذیر». «در آستانه انقراض» با خطر بسیار زیاد روبروست، «در خطر انقراض»: در طبیعت در خطر انقراض است و «آسیب‌پذیر»: احتمال انقراض آن در طبیعت زیاد است.

